

Namaz Kitabü's Salât Namaz Bölümü Devamı 2

– Polat Akyol · 08 Ağustos 2020

NAMAZ

KİTABÜ'S-SALÂT (NAMAZ BÖLÜMÜ)

DEVAMI 2

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ü Teâlâ'nın Adıyla...

Hamd, Allâh'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfîret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâîk hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed aleyhisselâm O'nun kulu ve Rasûlü'dür...

Bundan sonra:

Kibleye Yönelmenin Vücûb Şartları

Namaz kılacak herkesin kibleye yönelmesi iki şartla vacib olur.

Mâlikîler: Üçüncü bir şart olarak hatırlamayı öne sürmüşlerdir. Unutup da kibleden başka tarafa yönelerek namaz kılan kişinin namazının sahîh olacağını, ama vakti çıkmadan namazı iade etmesinin mendub olduğunu söylemişlerdir.

a. Muktedir olmak,

b. Güvenlik içinde bulunmak. Sözelimi bir kişi festalıktan ve benzeri nedenlerden ötürü kibleye yönelemez ve kendisini kibleye çevirecek birini bulamazsa kibleye yönelme zorunluluğu düşer.

Hanefîler dediler ki: Kibleye yönelmekten âciz hasta biri, kendisini kibleye çevirecek biri bulursa bile kibleye yönelme mecburiyetinde olmaz.

Bu kişi, yönelebildiği tarafa doğru namazını kılar. Yine aynı şekilde bir kişi kibleye yöneldiği takdirde düşmanın tecavüzünden korkarsa, bu düşman da ister insan olsun, ister bir canavar olsun, ister canına, ister malına kestetsin farketmeyip kibleye yönelme zorunluluğu düşer. Yine de bu kişi, yönelebildiği tarafa doğru namazını kılar. Her iki durumdaki kişinin de kılmış olduğu namaz daha sonra iade edilmek zorunluluğu altında değildir. 179 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 275.)

Kabe İçinde Kılınan Namaz

Bilindiği gibi Kabe, müslümanların kiblesidir. Oraya yönelmeden kılınan namazlar sahîh olmaz. Maksat,

belli bir yönü kutsamak olmayıp, emretmiş olduğu şekilde yalnızca Allah'a ibâdet etmektir. Bu nedenle Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyurulmaktadır:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“İnsanlardan birtakım beyinsizler: “Onları daha önce üzerinde buldukları kiblelerinden çeviren nedir?”deyicekler. De ki: “Doğu da Allah'ındır. Batı da... Dilediğini dosdoğru yola yöneltip iletir.” 180 (Bakara: 2/142.)

Belli bir yöne yönelmek, Allah'ın huzurunda boyun büküp O'nun emrine imtisal etmek esas gayedir. Bu husustaki hikmeti öğrenmek isteyen kişinin; kible tarafında Kâbe-i Muazzama binasının bulunduğunu, insanların ibâdet esnasında buraya yönelmelerinin Allah tarafından emredildiğini, bunun sonucunda da bazı genel faydaların sağlandığını, Allah'a itaat edip ondan korkarak insanların nefislerinin terbiye edildiğini, Mekke-i Mükerreme gibi kurak bir yerde, ekinsiz ve gelirsiz olan insanların böylelikle canlandırılacaklarını anlaması çok zor olmasa gerektir. Nitekim Hz. İbrahim (a.s.)'in ifadesini anlatırken Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Rabbimiz! Gerçekten ben çocuklarımdan bir kısmını beyt-i haramın (korunmuş ve kutlu evinin) yanında ekini olmayan bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz, dosdoğru namaz kılsınlar diye (öyle yaptım.) Böylelikle Sen, insanların bir kısmının kalplerini onlara ilgi duyar kıl. Ve onları birtakım ürünlerden rızıklandır. Umulur ki şükrederler.” 181 (İbrahim: 14/37.)

Kabe'nin bulunduğu bu toprağın, üzerinde nice peygamberler çıkarak insanlara maddî ve manevî faydalar sunan şeriatler getirmeleri ve buralarda tapınılmakta olan putları yok etmeleri nedeniyle kutsal oluşunu bir tarafa bırakalım; her şeyden önce yüce Allah; daha önce Mescid-i Aksâ'ya yönelip namaz kılan insanların yüzlerini Kabe'ye çevirip namaz kılmalarını emretmiştir. Her halükârda İslâm'daki ibâdetlerin yegâne hedefi bir ve tek olan Yüce Allah'ın şerefine şerefler katmak, her ne kadar kadri yüce ve mertebesi üstün olsa bile bir yaratığı O'na ortak etmekten uzak tutup O'nu kutsamaktır. Nitekim bu hususta Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyurulmaktadır;

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Doğu da Allah'ındır. Batıda... Her nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (kiblesi) orasıdır. Şüphe yok ki Allah, kuşatan ve bilendir.” 182 (Bakara: 2/115.)

Buraya kadar anlattıklarımızı, Yüce Allah'ın namaz kılan kimselerin kibleye yönelmelerini emrettiğini açıkça ortaya koyuyor. Kabe'nin içinde farz olsun nafîle olsun, namaz kılarken her ne kadar kibleye

yönelinmiş olduğu sayılmakta ve namaz da böylelikle sahîh olmakta ise de, bu yönelme tam bir yönelme değildir. Bu sebeble de Kabe içinde kılınan namaz hususunda mezhebler ayrı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanbeliler dediler ki: Kâbe'nin ne içinde ne de damında namaz kılmak sahîh olmaz. Ancak Kâbe'nin içinde namaz kılacak kişinin, sırtını duvara dayayacak şekilde geride durması, arkasında duvardan başka bir şey bulunmayacak şekilde vaziyet alması veya Kabe dışında durup da secdeyi Kabe'nin içinde yapması hâlinde kılınan namaz sahîh olur. Nafle ve adak namazlara gelince; bunları Kabe'nin içinde kılmak sahîh olur. Yine bu namazları Kabe'nin damında kılarken kişi, Kabe'nin duvarının kenarına secde etmediği takdirde sahîh olur. Ama Kabe'nin duvarının kenarına secde edecek olursa mutlak olarak sahîh olmaz. Zîrâ bu durumdaki kişi, Kabe'ye yönelmiş sayılmamaktadır.

Malikiler dediler ki: Şiddetle mekruh olmakla birlikte Kabe'nin içinde farz namaz kılmak sabîh olur. Ancak vakit içinde bu namazı iade etmek menduptur. Nafle namaza gelince, bu eğer müekked olmayan bir sünnetse Kabe içinde kılınması mendub olur. Eğer müekked bir sünnetse Kabe içinde kılınması mekruh olur. Ama iade etmesine gerek kalmaz. Kabe'nin damında kılınan namaz, eğer farz ise bâtlı olur. Müekked olmayan bir sünnetse sahîh olur. Müekked sünnetin sahîh olup olmadığı hususunda birbirine denk ve eşit iki görüş mevcuttur.

Hanefiler dediler ki: Kabe'nin içinde kılınan namazlarla damında kılınan namazlar mutlak olarak sahîhtir. Ancak damında kılınan namaz, Kabe'ye karşı bir saygısızlık olması nedeniyle mekruh olur.

Şafililer dediler ki: Kabe'nin içinde kılınan namaz farz olsun nafle olsun sahîh olur. Ancak Kabe'nin içindeki kişi, Kabe'nin açık bulunduğu esnada kapışma yönelerek namaz kılsa namazı sahîh olmaz. Damında kılınan namaza gelince bunun sahîh olması için, namaz kılanın önünde zîra'nın üçte biri uzunluğunda bir şeyin dikili olması şarttır. 183 Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 275-277.

Gemide Ve Hayvan Üzerinde Kılınan Farz Namaz

Bir hayvana binmiş olan kişi, canından veya malından korktuğu veya kafileden kopmakla kendisine bir zarar ilişeceği veya hayvandan indiği takdirde bir daha binmesinin mümkün olmayacağından endişe ettiği durumda hayvanın üzerindeyken hangi tarafa yönelmesi mümkün ise o tarafa yönelerek farz namazını kılar.

Mâlikîler: Sırf zarar korkusu, hayvan üzerinde kılınan farz namazın sahîh olması için yeterli olmaz dediler. Ayrıca hayvan üzerinde imâ ile kılınan namazlar da ancak kâfirle savaşıldığı veya hırsızla

mücâdele edildiği veya parçalayıcı bir hayvandan korkulduğu, veyahut da hastalık nedeniyle hayvandan inilemediği ve çok çamurlu bir yerde gidilirken hayvandan inmenin çok zor olacağı, ya da hayvandan ininceye kadar ihtiyarî vaktin çıkacağından korkulduğu takdirde hayvan üzerinde imâyla kılınan namaz, kibleye yönelinmemiş olsa bile sahîh olur. Korkudan emin olma durumundaysa bu namazı iade etmek mendub olur.

Yerine getiremediği namaz rükünleri de kendisinden düşer. Daha sonra bu namazı iade etmesi de gerekmez. Ama gücü ve güvenliği bulunursa; hayvanın üzerinde kılacağı farz namaz, ancak bazı şartları

ve rükünleri yerine getirdiği takdirde yerde kılmış olduğu namaz gibi sahîh olur. Bu durumda hayvanın üzerinde tam bir namaz kılma imkânına sâhib olursa, hayvan yürümekte de olsa kılmış olduğu namaz sahîh olur.

Şafililer dediler ki: Hayvanın üzerinde farz namaz kılmak, (yürümekte olsun olmasın) bu hayvanın yuları mümeyyiz birinin elinde olmadıkça yerde kılınan namaz gibi şartlara uyularak kılınmamışsa caiz olmaz. Güvenlik içinde olup olmama, hayvandan inip inememe durumlarının bu hususa hiçbir etkisi olmaz. Ancak yukarıda geçen hallerden ötürü korkusu bulunan kişi, gücü yettiği kadarıyla namazını kılar. Sonra iâde etmesi de gerekmez.

Hanefiler dediler ki: Mazeret olmaksızın bütün şartlara riâyet edilse de, duran veya yürüyen hayvanın üzerinde kılınan farz namazlar sahîh olmaz. Ancak hayvan duruyorsa ve üzerindeki yük için yere çakılı iki ağaç bulunuyorsa hayvanın sırtındaki bu yük üzerinde kılınan namaz sahîh olur. Özünü kimseye gelince bu, gücü yettiği kadar namazını imâyyla kılar. Zîrâ özörlünün farzı imâdir. Hayvanı durdurmaya gücü yeterse, hayvan yürürken üzerinde namaz kılması sahîh olmaz. Bütün çeşitleriyle vâcib de farz gibidir. Gemideki bir kişi, farz olsun nafîle olsun namaz kılmak istediğinde, gücü yeterse kıbleye dönmesi gerekir. Kıbleden başka tarafa yönelmesi bu durumda caiz olmaz. Öyle ki, namaz kılarken gemi başka tarafa yönelecek olursa, kendisinin de namazda iken kıbleye dönmesi vâcib olur. Gemide namaz kılan kişi, kıbleye yönelmeye muktedîr olmazsa yapabildiği başka tarafa yönelip namazını kılar. Yapamadığı takdirde secde etme zorunluluğu da düşer. Bu bahsettiğimiz durumlar, gemi veya trenin durağa varmasından sonra vakit içinde namaz kılacak bir sürenin kalmayacağı ihtimâli içindir. Bu şartlar gözönüne alınarak gemide kılınan namazın daha sonra iade edilmesi gerekmez. Tren ve uçak da gemi hükmündedir.

Şafililer dediler ki: Gemide kılınan nafîle namazlar için de kıbleye yönelmek vâcibtir. Eğer kıbleye yönelmek mümkün olmuyorsa nafileyi terk etmek gerekir. Bu söylediğimiz, kaptandan başkaları içindir. Kaptana gelince o, gücü yettiği takdirde kıbleye yönelir. Aksi takdirde kuvvetli olan görüşe göre, gücü yettiği tarafa yönelerek namazını kılar. Farza gelince, bunu kılarken kıbleye yönelmek, mutlak surette vâcibtir. 184 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 277-279.)

NAMAZIN FARZLARI

Farz Ve Rükün'ün Anlamı:

Abdestin farzları bahsinde de anlattığımız gibi farz ve rükün, mezheb İmamlarının ittifakına göre aynı anlama gelmektedirler. Burada rükün, şâri'in taleb etmiş olduğu ibâdetin bir parçasıdır. Bu parça olmayınca da ibâdet gerçekleşmez. Namazın farzları demek, yine aynı şekilde rükünde olduğu gibi namazın parçaları demektir. Ki bu parçalar olmayınca namaz gerçekleşmez. Şöyle ki: Rükün veya farzdan biri, ifâ edilmediği takdirde kılınan namaza namaz denilmez. Sözgelimi iftitah tekbiri, namazın farz veya rükünlerinden biridir. Bu demektir ki iftitah tekbiri alınmadığı takdirde kılınan namaz, namaz sayılmaz. İşte bu anlam, mükellefin yapmakla sevâb kazandığı, terketmeden ötürü de azaba

çarpıtılacağı farz namazların parçalarını kapsamına almaktadır. Farz namazların parçalarını kapsamına aldığı gibi, kılınmaması hâlinde mükellefin hesaba çekilmeyeceği nafîle namazların parçalarını da kapsamına almaktadır.Şu halde bu parçaları kapsayan namaza, namaz denilmez. İşte iftitah tekberi, diğer bütün namazlarda hiç bir fark gözetilmeksizin farz olan bir bölümdür. 185 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 280.)

Farz'ın Tanımı:

Farz, şâri'in yapılmasını kesin olarak istediği, yapmakla sevâb kazanılan, terketmekle de ceza görülen şeydir. Bu, ister ibâdetin tür ü olsun, isterse bir bölümü olsun aynı hükme tâbi olur. Beş vakit nâmaz gibi. Bu namazları vakitlerinde eda etmekle kişi sevâb kazanır. Terk etmekten ötürüde azaba müstehak olur. Şeriat koyucu bu namazları özel bölümlere ayırmıştır. Ki bu bölümlerden her biri namazın tam olarak yerini bulması için mevcudiyetleri zorunlu olan hususlardır. Bu nedenle sözünü ettiğimiz bölümlere namazın farzları dendiği gibi, rükünleri de denir. Namazın tümüne farz dendiği gibi, İslâm'ın rükünlerinden bir rükün de denir. İslâm'ın rükünlerine gelince bunlar; namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmektir. Bu rükünlerin başında da Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed (s.a.s.)'in de O'nun elçisi olduğuna tanıklık etmek gelmektedir. İşte az da olsa, farz ve rükün anlamına açıklık getirilmiş olmaktadır. 186 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 280-281.)

Namazın Farzlarının Sayılması

Biraz önce yapılan açıklamayla farzların, namazın bölümleri oldukları anlaşılmış oldu. Ki bu bölümlerden biri yerine getirilmediği takdirde namazın gerçekleşmeyeceği bilinmektedir. Bu bölümlerin her biri, mezheblere göre ayrı ayrı alt tarafta anlatılmıştır.

Hanefiler: Rükünleri aslî ve zâid olmak üzere iki kısma ayırmışlardır. Aslî rükün, âciz kalma hâlinde, yükümlünün omuzundan tam olarak düşen rükündür. Aciz kalan mükelleften, bu rükünün bedelini de yerine getirmesi istenmez. Yani aslî rükün, yükümlünün âciz olması durumunda bedelsiz olarak omuzundan düşen rükündür. Zâid olan rükne gelince bu, bazı durumlarda yükümlü muktedir de olsa omuzundan düşer. Meselâ kıraat gibi. Kıraat, Hanefilere göre namazın rükünlerinden biridir. Bununla beraber İmama uyan kişi; şeriat koyucunun, İmama uyanın okumasını yasaklaması nedeniyle bu rükünü yerine getirmez. Bu anlattıklarımızı özetleyecek olursak diyebiliriz ki: Namazın sahîh olmasının kendisine dayalı olduğu şeyler, namazın bölümleridir. Ki bunlar da dört tanedirler. Son kâdede teşehhüt miktarı beklemek de buna eklenir. Kuvvetli görüşe göre son ka'de zâid rükündür. Yine bazı unsurlar da vardır ki, namazın içinde bulunmalarına rağmen namazın bölümleri sayılmazlar. Kıraat gibi... Kıraat, namazda kıyam esnasında yerine getirilen bir husus olması dolayısıyla olsa bile namazın içine dâhil değildir. Buna namazın devam şartı da denilebilir. Namaz dışında bazı hususlar da vardır ki, bunlara namazın sıhhat şartları denir. Hanefilere göre üzerinde görüş birliği sağlanan namaz rükünleri, ister aslî olsun, ister zâid olsun dört tanedir: Aslî rükünler; kıyam, rükû ve secdedir. Zâid rükün ise sadece kıraattir. Bu dört rükne

namazın aslı gözûyle bakılır. Şöyle ki: Bir kişi muktedir olmakla birlikte bu rükünlerden birini terkedecek olursa namazı edâ etmiş sayılmaz. Bu kişiye, namazı kılmış gözûyle bakılamaz. Yine bazı hususlar da vardır ki; namazın sahîh olması için bunların yerine getirilmesi zorunludur. Ama buna rağmen namazın dışında bulunurlar. Bunlar da iki kısma ayrılırlar:

1. Namazın mâhiyeti dışında olanlar. Ki bunlar da hadesten ve necasetten temiz olma, avret yerini kapama, kibleye yönelme, vaktin girmesi, niyet ve iftitah tekbiridir. Diğer ibâdetlerde olduğu gibi bunlar da namaza başlamanın sahîh olması için gerekli şartlardır.

2. Namazın içinde olmakla birlikte namazın aslından olmayan Dazı hususlar da vardır ki, bunları şöylece sıralayabiliriz: Kıyam esnasında kıraat. Rükûya kıyamdan sonra gitmek. Secdeye de rükûdan sonra gitmek. İşte bunlar, namazın devam etmesinin sıhhat şartlarıdır. Hanefîler, bazen bunlara farz da demektedirler. Tabîi farz derken şartı kastetmektedirler. Son ka'deye gelince, burada teşehhüd miktarı oturmak, kendi icmâ'larına göre farzdır. Ancak bunlar, bunun aslî veya zâid bir rükün olduğu hususunda kendi aralarında görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Kuvvetli görüşlerine göre bu, zâid bir rükündür. Zîrâ bu yerine getirilmeksizin de namazın mâhiyeti gerçekleşebilir. Diyelim ki adamın biri namaz kılmamaya yemin ederse, başını secdeden kaldırdıktan sonra oturmasa bile yeminini bozmuş olur. Zîrâ bu durumda ka'deye varmaksızın da namazın mâhiyeti gerçekleşmiş olmaktadır. Namaza zıt bir şeyle, meselâ birisine selâm vermek veya birisiyle konuşmak gibi işleri yapmakla namazdan çıkmaya gelince bu, namazı temelli iptal eder. Çünkü bazı Hanefîler, son ka'deyi namazın farzlarından saymışlardır. Ama en doğrusu, bunun vâcib olduğudur.

Malikiler dediler ki: Namazın farzları on beş tanedir:

1. Niyet.
2. İftitah tekbiri.
3. Nafilelerde değil de farzlarda iftitah tekbiri için ayağa kalkmak. Çünkü nafile kılacak olan kişi, ayağa kalkmaya gücü yetse bile oturarak iftitah tekbirini alırsa namazı sahîh olur.
4. Fatihayı okumak.
5. Yine farz namazda olduğunda Fâtiha'yı ayakta okumak.
6. Rükû'a gitmek.
7. Rükû'dan kalkmak.
8. Secdeye gitmek.
9. Secdeden kalkmak.
10. Selâm vermek.
11. Selâm miktarı oturmak.
12. İki hareket arasında sükûn.
13. Rükû ve secdeye giderken ve bunlardan kalkarken ta'dîl-i erkâna riâyet etmek.
14. Namazı edâ ederken tertîbe riâyet etmek.
15. İmama uyarak namaz kılanın İmama uymaya niyet etmesi. Bu anlatılanlar Mâlîki ve Hanefîlerin bu farzlardan dört tanesinde ittîfak ettiklerini ortaya koymaktadır.

Bu farzlar şunlardır:

1. Muktedîr olan kişinin kıyamda durması.

2. Rükû.

3. Secde.

4. Kıraate gelince

Hanefîler derler ki: Farz olan illâ Fâtiha'yı okumak değil de, herhangi bir sûreyi okumaktır.

Mâlikîler derler ki: Kıraattan maksat, Fâtiha'yı okumaktır. Namaz kılmakta olan bir kişi, kasıtlı olarak Fâtiha'yı terk ederse namaz kılmış olmaz. Bu hususta Şâfilerle Hanbelîler, Mâlikîlere muvafakat etmişlerdir. Nitekim bu husus, onların mezheplerinde de açıklanmıştır.

Şâfîler: Namazın farzlarını on üç tane olarak belirlemişlerdir. Bunlardan beş tanesi sözlü farzlar, sekiz tanesi de filî farzlardır. Sözlü olanları şunlardır:

1. İftitah tekbiri.

2. Fâtiha'yı okumak.

3. Son teşehhüd.

4. Teşehhütten sonra Peygamber (s.a.s.) Efendimize salât getirmek.

5. Birinci selâm.

Filî farzlara gelince bunları da şöylece sıralayabiliriz:

1. Niyet.

2. Farz namazı kılmakta olan kişinin muktedîr olması hâlinde kıyamda (ayakta) durması.

3. Rükûa gitmek.

4. Rükûdan kalkarken tam doğrulmak.

5. Birinci ve ikinci secde.

6. İki secde arasında oturmak.

7. Son ka'de.

8. Rükünler arasındaki sıraya uymak. İki hareket arasındaki sükûna (Tum'anînet) gelince bu, rükûun, rükûdan kalkarken tam doğrulmanın, secdenin ve secdeden sonra tam doğrulmanın yerine getirilmesi bakımından zorunlu olan bir şarttır. Kuvvetli olan görüşe göre bu, zâid bir rükün değildir.

Hanbelîler: Namazın farzlarını on dört tane olarak belirlemişlerdir.

Bunları şöylece sıralayabiliriz:

1. Farz namazları kılarken ayakta durmak.

2. İftitah tekbiri.

3. Fâtiha okumak.

4. Rükûa varmak.

5. Rükûdan kalkmak.

6. Ta'dîl-i erkâna riâyet etmek.

7. Secdeye gitmek.

8. Secdeden kalkmak.

9. İki secde arasında oturmak.

10. Son teşehhüd.

11. Son teşehhüd ve iki selâm için oturmak.

12. Fiilî rûkûnlerin her birisinde tum'anînete riâyet etmek.

13. Farzlar arasındaki tertîbe riâyet etmek.

14. Namazın sonunda sağa ve sola selâm vermek.

187 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 281-283.)

NAMAZIN FARZLARININ İZAHI

1. Niyet

Niyet'i; ibâdet ederken yalnızca Allah'a yaklaşmak kasdi ile kalbin Allah'a yönelmesi diye tanımlayabiliriz. Niyet ayrıca kesin irâde şeklinde de tanımlanabilir. Çünkü namaz kılan kişi, bir ve tek olan Allah rızası için ibâdet etmeyi irâde etmektedir. Kişi, namaz kılacağı zaman kalbiyle namazı kasd etmeksizin sadece diliyle niyette bulunursa namaz kılmış olmaz. Şöyle ki: Bir kişi, insanlar nazarında övgüye lâyık olmak gibi dünyevî bir maksat için namaz kılsa bunun kıldığı namaz sahîh olmaz. Çünkü onun, insanlar tarafından övülmediği takdirde namazı terk etmesi muhakkaktır. Aynı şekilde bir mala sahip olmak, şeref kazanmak veya herhangi bir arzusunu yerine getirmek amacıyla namaz kılsa yine namazı bâtil olur. Şu halde insanların bu mânâyı iyice anlamaları, dünyevî maksatlardan biri için namaz kılanın namazının bâtil olacağını idrâk etmeleri gerekir. Dünyevî maksatlardan biri için namaz kılan kişi, riyakâr ve suçluların azabına çarptırılacaktır.

Bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Oysaki onlar, dini yalnızca O'na halis kılan hanifler (Allah'ı birleyenler) olarak sadece Allah'a kulluk etmekten başkasıyla emrolunmadılar.” 188 (Beyyine: 98/5.)

Hanefiler dediler ki: Niyet, namazın şartlarından biridir. Bunun şart oluşu da icmâ ile sabittir. Yoksa yukarıda geçen Beyyine sûresinin 5. âyetinden ötürü değildir. Zîrâ bu âyetten kastedilen mânâ, tevhidle ilgilidir. Yine niyetin şart oluşu, “Ameller, ancak niyetlerle kâim olurlar” hadîsinden ötürü de değildir. Çünkü bu hadîste sadece amellerin sevabına değinilmiştir. Amellerin sıhhat şartlarına değinilmemiştir. Gerçek şu ki; bu deliller, Hanefilerin söyledikleri mânâyı içerdikleri gibi başkalarının söyledikleri mânâyı da içermektedir. Âyet-i kerîmenin anlamını düşünecek olursak şu kanâate varabiliriz: Allah'a yapılan ibâdetler sadece tevhid olgusuna hasredilemez. Aynı zamanda Allah'a ibâdet edilirken hâlis niyetin şart olduğu da bu âyetten anlaşılmaktadır. Çünkü bazı müşrikler Allah'a ibadet etmekle birlikte başkalarını da O'na ortak koşarlardı. Özellikle “kitap ehli” de bu âyet-i kerîmeden hemen sonraki âyette müşriklerle birlikte anılmışlardır. Çünkü kitap ehli Allah'a ibâdet ederken bazı peygamberleri de mâbudluk açısından O'na ortak koşarlardı. Hadîs-i şerîfin anlamı üzerinde düşünecek olursak şu kanâate varırız: Amellerin sevâbları yok edilip silindiği takdirde hiçbir faydası olmayacaktır. O zaman Hanefilerin ileri sürdükleri sözün bir anlamı da olmayacaktır. Çünkü onlara göre bir amel, sevabı giderilmekle birlikte sahîh de olabilir. Gerçi onlar bu eleştirimizi; “kişinin bu amellerden kurtulması da bir faydadır” diye

cevaplandırabilirler. Ama hadîs-i şerîf, onların bu görüşlerine delâlet etmemektedir. Aksine, görüşlerinin tersine delâlet etmektedir. Çünkü hadîsin zahîrî anlamı, niyetin sevâb ve sıhhat açısından ameller için şart olduğuna delâlet etmektedir. Hanefîlerin hadîsdeki anlamı sadece sevaba tahsîs etmeleri delilsiz bir tahakkümden başka bir şey değildir.

Namaz kılacak olan kişinin niyeti hâlis olmaz ve bu ibâdetini sırf Allah rızâsı için yapmazsa, âyet-i kerîmede geçen emre muhalefet etmiş olur. Dolayısıyla namazı da sahîh olmaz. İşte niyetin bu anlama geldiği hususunda İmamlar ittifak etmişlerdir. Namaz esnasında kişinin hatırına işlerinden bazı şeyler, gelecek olursa bunlar namazı bozamaz. Ancak namaz kılmakta olan kişi, Rabbinin korkusuyla dopdolu olarak bu vesveselere elden geldiğince karşı durup savaş açmalıdır. Namaz esnasında Allah'ın huzurunda boyun bükmekten başka bir şeyi hatıra getirmemelidir. Ancak bunu yapmaktan âciz olup gönlünü dünya işlerinden sıyıramayan kişi, namazda bu gibi şeyler zihnini meşgul edecek olsa bile yine hesaba çekilip sorguya tâbi tutulmaz. Yalnız bu kimsenin, sözünü ettiğimiz vesveselere karşı mücadelesini devam ettirmesi gerekir. Ki ihlâslıca amel edenlerin sevabını kazanabilsin. Özetleyecek olursak buraya kadar anlattıklarımız iki noktada toparlanmaktadır:

1. Dinin kabul etmeyeceği başka şeylere dayanmaksızın sırf Allah rızâsı için namaz kılmaya niyet etmek.
2. Kalb huzuru. Kalbin dünya işlerini düşünmekle meşgul bulunmaması. Birinci durum niyetle ilgili olduğundan bunun mutlak surette namaz için yapılması zorunludur. İkinci duruma gelince bu da kalb huzurudur; Namazın sıhhat şartlarından değildir. Allah'ın huzurunda duran, yaratıcısının dergâhına yönelen kişinin namazla ilgisi olmayan tüm şeylerden gönlünü arındırması gerekir. Bunu yapmaktan âciz olan kişinin namazdaki sevabı eksik olmaz. Zîrâ bu kişi, elinden geleni yapmıştır. Allah da İnsana, elinden gelmeyen şeyleri yüklemekten elbette ki münezzehtir. 189 (Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 283-285.)

Farz Namazda Niyetin Hükümü:

Namazda niyetin hükmüne gelince; dört mezhebin İmamı, niyetsiz olarak kılınan namazın sahîh olmayacağı hususunda görüş birliği etmişlerdir. Ancak bunlardan bazısı niyetin, namazın rükünlerinden biri olduğunu söylemişlerdir. Şöyle ki: Bir kişi niyet etmeksizin namaz kılacak olursa ona mutlak olarak namaz kılmıştır denilemez. Mezhep İmamlarından bazıları da niyetin namaz için sıhhat şartı olduğunu söylemişlerdir. Bunlara göre niyetsiz olarak kılınan namaz, kılınmış sayılır; ama bâtıldır. Aslında İmamlar arasındaki bu görüş ayrılığını öğrenmek isteyenlere, namazın neyle sahîh olup neyle sahîh olmayacağını bilmek pek fayda sağlayacak değildir. Bunu öğrenmek fıkhî incelemelerde bulunan kişiler için faydalı olur. Ama fıkhî incelikleri öğrenmek istemeyenlere şu kadarını söylemek yeterli olur: “Niyet, namaz için gereklidir. Eğer niyetsiz olarak namaz kılacak olursan kıldığın namaz, bütün mezheblerin ittifakına göre bâtlı olur. Niyetin, namazın kısımlarından biri veya sıhhat şartlarından biri olduğu hususunda senin için bir fark sözkonusu değildir.” Her mezhebin ıstılahını öğrenmek isteyen ilim talebelerine gelince; bunların, Mâlikî ve Şâfîîlerin, niyetin namazın rükünlerinden biri olduğu hususunda ittifak ettiklerini; niyetsiz olarak namaz kılan kişinin asla namaz kılmış olmayacağını bilmeleri gerekir. Ayrıca Hanefî ve Hanbelîlerin, niyetin, namazın şartlarından biri olduğu hususunda görüş birliğine vardıklarını bilmeleri

de gerekir. Şöyle ki: Niyet etmeksizin namaz kılmış olan kişi, namaz kılmış sayılır. Ancak kıldığı bu namaz geçersizdir. İşte bu anlatılan mânâda niyetin farz veya şart olduğu, her iki halde de vazgeçilmez bir unsur olduğu anlaşılmış olmaktadır. Şimdi de niyetle ilgili tafsîlâta gelelim: 190 (Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 285.)

Farz Namazlarda Niyetin Keyfiyeti:

Kılınacak namaz beş vakit namaz gibi ya farz-ı ayn olur veya cenaze namazı gibi farz-ı kifâye olur. Yahut da adak namaz olur veya müekked sünnet olur. Veyahut da gayr-ı müekked bir sünnet olur. Farz namazda niyetin ne şekilde yapılacağına gelince bu hususta mezheplerin detaylı görüşleri mevcut olup aşağıda anlatılmıştır.

Hanefiler dediler ki: Bu bahisle ilgili olarak birkaç noktaya değinmek gerekir:

1. Şer'î yükümlülüklerle muhatap olan kişinin, Allah tarafından kendisine günde beş vakit namaz kılmanın farz kılındığını bilmelidir. Eğer mükellef kişi, farz namazlardan habersiz olur, bu namazların farz olduğunu bilmezse bunları vakit içerisinde edâ etse bile sahîh olmaz. Ancak İmamla birlikte kılar da İmamın namazına niyet ederse kıldığı namaz sahîh olur. Bir kişi, kıldığı namazın farz olduğunu bilir de yalnız farz, vâcib ve sünnetleri birbirinden ayırdedemeden hepsini farz niyetine kılacak olursa kıldığı namazlar sahîh olur. Halk arasında bu tipte birçok insan bulunmaktadır. Yalnız bu kategorideki insanların bu şekilde kıldıkları namazlar her ne kadar sahîh ise de dinî konulardaki cahilliklerini sürdürmeksizin farzla diğer şeyler arasındaki farkı öğrenmeleri gerekir. Özellikle bu zamanda mescid ve benzeri yerlerde verilen fıkıh derslerine katılarak bu gibi dinî konuları öğrenmeleri hiç de zor değildir.

2. Niyetin keyfiyeti: Farz namazda niyet şu şekilde yapılır: Namaz kılacak kişi, kılacağı namazın sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarından hangisi olduğunu kalbiyle bilmelidir. Bunu bildikten sonra namazın sıhhati için gerekli olan niyeti yerine getirmiş olur. Sonra eğer namaz, vakti içinde kılmıyorsa bu durumda vakti belirlemesi yeterli olur; başka bir şey eklemesine gerek kalmaz. Şöyle ki: “Öğle namazını kılmaya niyet ettim”, “ikindi namazını” veya başka bir namazı kılmaya niyet ettim derse namazı sahîh olur. İllâ da “bu günün öğle namazını” veya “bu vaktin öğle namazını kılmaya niyet ettim” demesi gerekmez. Bazıları demişlerdir ki: Kişinin öğle namazını kılarken illâ da “bu günün öğle namazını” veya “bu vaktin öğle namazını kılmaya niyet ettim” demesi gerekir. Şu sebeple ki: Vaktin namazı, bu vakit içerisinde kılınacak başka bir farzın kazasıyla da karışabilir. Meselâ öğle namazını kılmaya niyet ettim diyen kişinin bu sözü, namaz kıldığı günün Öğle namazına niyet ettiği mânâsına gelebileceği gibi, kazaya kalmış başka bir öğle namazına niyet ettiği mânâsına da gelebilir. Her iki görüş de sahîh olmakla birlikte en ihtiyatlısı kişinin, “Bu günün öğle namazını kılmaya niyet ettim”, veya “bu günün ikindi namazım kılmaya niyet ettim” demesidir. Bu anlattıklarımız, namazın kendi vakti içinde kılınmasıyla ilgiliydi. Ama namaz, vakti dışında kılınıyorsa ve kılan kişi de bundan habersiz ise, “öğle namazını kılmaya niyet ettim” diyerek bir kayıt koymaksızın niyet ederse bu niyeti yetersiz olur. Kuvvetli olan görüş de budur. Eğer vaktin çıktığını biliyorsa aynı şekilde niyet etmesi, bazı Hanefilere göre yeterli olur. Bazıları da demişler ki: Hayır, her halükârda ihtiyat bakımından “bu günün öğle namazını kılmaya niyet ettim” veya “bu günün ikindi namazım kılmaya niyet ettim” demesi gerekir. Yine bir kişi sadece “Farz namazım

kılmaya niyet ettim” diyerek vakit de belirlemezse bu niyeti yeterli olmaz. Eğer namazı vakit içinde kılacaksa, “bu vaktin farzını kılmaya niyet ettim” demesi gerekir. Bu durumda eğer namaz vakit içinde kılmıyorsa namazı sahîh olur. Ama vakit çıkmış da vaktin çıktığından haberi yoksa, “vaktin farz namazını kılmaya niyet ettim” diyecek olursa kıldığı namaz sahîh olmaz. Özetleyecek olursak deriz ki: Kişi, namazı vakti içinde kılıyorsa niyet ederken vakti tayin etmek mecburiyetindedir. Sözelimi öğle namazını kılacaksa, “öğle namazının farzını kılmaya...”, ikindi namazını kılacaksa, “ikindi namazının farzını kılmaya niyet ettim” demesi gerekir. Bazıları derler ki: Sadece vakti belirtmek yetmez. Aksine gün kaydını da koymak icâb eder. Yani, “bu günün öğle namazını...” veya, “bu günün ikindi namazını...” veyahut da “bu günün akşam namazını kılmaya niyet ettim” demesi gerekir. Yine aynı şekilde vakit çıkmış olduğu halde vaktin çıktığından haberi olmayan bir kişi, namazını vakit içinde kılan gibi niyet edecektir. Yani sadece “öğle namazını kılmaya niyet ettim” veya “ikindi namazını kılmaya niyet ettim” diyerek başka bir ekleme yapmasa bile kuvvetli görüşe göre niyeti yeterli olur. Ama vakit çıktığı halde vaktin çıktığından haberi yoksa, yine aynı şekilde niyet etmesi yeterli olur. Bazıları da derler ki: Bu kişi, “öğle, namazını kılmaya...” veya “ikindi namazım kılmaya niyet ettim” diyerek herhangi bir ekleme yapmasa bile niyeti yeterli olur. Bazıları da, illâ gün kaydını koyması gerekir demişlerdir. Bu anlattıklarımıza göre kişi, gün kaydını koymadan öğle, ikindi veya akşam vakitlerini de söylemeksizin sadece farz namaza niyet ederek namaza başlayacak olursa niyeti yeterli olmaz. Bu hususta ittifak vardır. Ama vakit içerisinde namazını kılacak olursa sadece, “vaktin farz namazını kılmaya niyet ettim” diyecek olursa bu niyeti sahîh olur.

3. Cenaze namazında ve diğer vâcib namazlarda yapılacak olan niyete gelince; bu niyet, diğer bazı farz namazlarda olduğu gibi bu namazlar için de sıhhat şartıdır. Cenaze namazını kılacak olan kimsenin, “cenaze namazına niyet ettim” demesi yeterli olur. Ama tam niyet, kişinin “hem cenaze namazına, hem ölüye duâ etmeye niyet ettim” diyerek yapılanıdır. Cuma namazını kılacak kişinin de, “cumâ namazım kılmaya niyet ettim” demesi yeterli olur. Hanefilere göre niyet, farz namazlar için bir sıhhat şartı olduğu gibi, vitir ve iki rek'atlık tavaf namazı gibi vâcib namazlar için de bir sıhhat şartıdır. Aynı şekilde nafilâ namaza başlandıktan sonra herhangi bir nedenden ötürü bu namaz bozulursa yeniden kılınması vâcib olur. Yeniden kılınacağı zaman bu namazın sahîh olabilmesi için niyet edilmesi şarttır. Özetleyecek olursak deriz ki: Niyet; farz-ı ayn, farz-ı kifâye, vâcib ve adak namazlar için zarurî olarak gereklidir. Nafilâ namazlara gelince bunlar için niyet şart değildir.

Malikiler dediler ki: Farz namaza niyet edilirken hangi namaz olduğu belirtilmelidir. Meselâ, “öğle namazını kılmaya...” veya “ikindi namazını kılmaya niyet ettim” demek zorunludur. Eğer kişinin kıldığı namaz farz bir namazsa ve niyet ederken de hangi vaktin namazı olduğunu belirtmezse namaz sahîh olmaz. Nafilâlerle ilgili niyetin hükmü ileride açıklanacaktır.

Şafîiler dediler ki: Farz namazlar için niyet şarttır. Ayrıca niyetin kendisi için de dört tane şart gereklidir:

1. Namazın farzlığına niyet edilecektir. Yani namaz kılacak kişi, kılacağı namazın farzlığına kasdetmelidir.
2. Namaz kılma filini kasdetmelidir. Yani icmâlen de olsa namaz niyetini, namazın bölümlerinde hazır olarak kalbinde tutmalıdır. Şâfîiler bu ikinci şıkkı şu sebepten ötürü şart olarak ileri sürmüşlerdir ki; namaz kılacak kişi, namazla alâkalı olmayan filleri namazdan ayırd etsin.
3. Kılınacak namaz öğle veya ikindi, ya da akşam namazı şeklinde belirtilmelidir.

4. Namazın farzlığına, namazın filini yapmaya, kılacağı namazın vaktini belirtmeye niyet ederken bu niyet, iftitah tekbirinin bir bölümüne bitişik olarak yapılmalıdır. Bu saydığımız şartlardan biri tahakkuk etmediği takdirde niyet bâtil olur. Çünkü niyet, namazın farzlarından biridir. Bazı kimseler bu hususta belki zorlukla karşılaşabilirler. Gerçek şudur ki: Yaratanın huzurunda duran kişi, yapacağı ibâdet ve yalvarmadan önce bir dalgınlık içinde bulunmamalıdır. Şu hâlde ilk etapta kılacağı namazın farzlığına niyet etmelidir. Ondan sonra bu namaz için niyet ederken iftitah tekbirinin bütün cüzlerine bu niyeti bitıştirmelidir. Nitekim bazı Şâfîiler bu görüştedir. Ki, bunda sıkıntı ve zorluk vardır. Rükûlu, secdeli, kiyâmlı ve teşehhütlü namazlarda iftitah tekbirinin ilk bölümüne niyeti bitıştirmek ve ondan sonra da niyeti namazın sonuna dek kalpte tutmak yeterli olur. Niyetin, iftitah tekbirinin baş kısmına bitıştirilmesi, kişinin evvel emirde Rabbinden korkup O'na karşı huşu içinde olmasını sağlar. Bir kişi farz bir namazı kıldıktan sonra cemâat hazır olup da cemâatle birlikte yeniden kılmak dilerse yine namazının niyetini aynı şartlar doğrultusunda yapması gerekir.

Hanbeliler dediler ki: Farz namaza niyet edilirken vaktinin belirtilmesi zorunludur. Öğle namazını kılmaya veya ikindi namazını yahut cuma namazını kılmaya niyet ettim demek yeterli olmaz. Yine namazın farzlığıyla vaktini belirttikten sonra başka bir şeyi eklemeye, meselâ gün kaydını belirtmeye gerek yoktur.

Niyet ederken namazın bazı bölümlerini kalbde hazır bulundurmak ve niyetin şartları: Niyetin keyfiyeti bahsinde de anlatıldığı gibi üç mezheb İmamı, namazın kıyam, kıraat, rükû ve secde gibi bölümlerini kalbte hazır bulundurmanın namazın sıhhat şartı olmadığı hususunda ittifak etmişlerdir. An-cak Şâfîiler; niyet esnasında namazın tüm rükünlerini kalbte hazır bulundurmak yeterli olur demişlerdir. Bunu ileri sürmekle de diğer mezheblere muhalefette bulunmuşlardır. Niyet edildikten sonra bu niyeti, namazın sonuna dek kalbte tutmaya gelince, bu da niyetin sıhhati açısından gereklidir. Şöyle ki: Bir kişi, namazdayken namazdan çıkmak ister ve namaza giriş niyetini iptal ederse, namazına devam etse bile bu namaz bâtil olur. Çünkü devam esnasında niyetsiz olarak namaz kılmaktadır. Meselâ bir kimse, sahîh bir niyetle namaza başlar, başladıktan sonra da başka birisinin kendisine seslenmesinden dolayı namazdan çıkmaya niyet ederek adamın çağrısına cevâb vermek isterse, bilfiil kesmese bile namazı bozulur. Çünkü niyetin sahîh olabilmesi için kişinin namaz esnasında niyete ters düşen bir davranışta bulunmaması icâb eder. Açıkça görüldüğü gibi, namazdan çıkmaya kasdetmek namaza giriş niyetine ters düşen bir davranıştır. Daha önce abdestin farzları kısmında da geçtiği gibi niyetin sahîh olabilmesi için müslüman olma, mümeyyiz olma, yapılacak ibâdeti edâ etmeye kesin karar verme gibi bazı şartları vardır. Bir ibâdeti edâ etmeye niyet eden kişi, tereddütsüz ve kesin olarak karar vermek zorundadır. İşte niyetle ilgili saymış olduğumuz bu şartlar hususunda bütün mezhebler ittifak etmişlerdir. Ancak Şâfîiler namazla ilgili niyete, kişinin namaz fillerini kasdetmesi ve kılacağı namazın farzlığına niyet etmesini eklemiştir. Yine abdestle ilgili niyette de niyetin, abdestin farz olan ilk organını (yüzü) yıkamaya başlarken yapılmasını şart koşmuşlardır. İslâmiyet'e gelince, bunun da niyetin sıhhat şartlarından olduğu hususunda mezhebler ittifak etmişlerdir. Çünkü gayr-i müslim birinin kılacağı namaz sahîh olmaz. Bu husûss namazın şartları bölümünde de anlatılmıştır. 191 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 286-289.)

Niyetin Dil İle İkrârı:

Kişinin namaz kılacağı zaman niyet ederken bu niyetini dille de ikrar etmesi sünnettir. Sözelimi öğle namazını kılmaya niyet edecek kişi, “öğle namazının farzını kılmaya niyet ettim” demelidir. Çünkü dille söylenen bu söz kalbi uyarır. Bir kişi, öğle namazını kılacağı zaman kalbiyle öğle namazını kılmaya niyet eder, diliyle de yanlışlıkla, “ikinci namazını kılmaya niyet ettim” diyecek olursa bunun pek zararı olmaz. Çünkü niyette muteber olan kaibtir. Dille söylenen söz, aslında niyet sayılmaz. Ancak kalbi uyarma açısından faydası olur. Kalbin niyeti geçerli olduğuna göre, dilin yapacağı hatanın pek zararı olmaz. Şafî ve Hanbelîler bu hususta ittifak etmişlerdir. Mâlikî ve Hanefîlere gelince onların bu husustaki görüşleri aşağıya alınmıştır.

Malikîler dediler ki: Vesveseli olmayan kimselerin namaz niyetini dille ikrar etmeleri meşru değildir.

Mâlikîler, vesveseli olmayan kimsenin niyeti dille ikrar etmesinin tenzîhen mekruh, vesveseli olanın ise dille ikrar etmesinin mendub olduğunu söylemişlerdir.

Hanefîler dediler ki: Niyeti dille ikrar etmek bid'attır. Ancak vesveseli kişinin, vesvesesini gidermesi için niyeti dille ikrar etmesi müstahsendir. 192 (Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 2990.)

Edâ Olarak Kılınan Namazla Kaza Olarak Kılınan Namazın Niyeti Ve Niyette Rek'atları Söylemenin Hükümü:

Kişinin namaz kılarken namazın edasına veya kazasına niyet etmesi gerekli değildir. Sözelimi, öğle namazını vakti içinde kılacak bir kişinin; “öğle namazını edâ olarak kılmaya niyet ettim” demesi şart değildir. Vakti çıktıktan sonra da, “öğle namazını kaza olarak kılmaya niyet ettim” demesi şart değildir. Kişi sadece kalbiyle niyet eder; dili, kalbindeki niyete göre konuşursa ve niyeti de gerçeğe uygunsuz kıldığı namaz sahîh olur. Ama bu niyet, sözelimi, vaktin çıkmasından sonra öğle namazını edâ olarak kılmaya niyet etme şeklinde gerçeğe uymazsa ve öğle vaktinin çıktığını bile bile kasıtlı olarak ters konuşursa, kıldığı namaz bâtil olur. Çünkü bunda İbâdeti açıkça oyuncak yerine koyma durumu sözkonusu olmaktadır. Ancak bu kişi vaktin çıktığını bilmeyerek böyle bir niyette bulunursa kıldığı namaz sahîh olur. Bir kişi yanılarak akşam namazına dört rek'at veya yatsı namazını beş rek'at olarak kılmaya niyet ederse Şafîî ve Hanbelî mezheplerine göre kıldığı namaz bâtil olur. Hanefîlerle Mâlikîlere gelince, onların bu konudaki görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanefîler dediler ki: Bir kişi öğle namazının farzını beş rek'at veya üç rek'at olarak kılmaya niyet eder de dördüncü rek'atın sonunda oturup normal şekilde namazını tamamlarsa kıldığı namaz sahîh olur. Beş veya üç sözleri geçersiz olur.

Mâlikîler dediler ki: Bu şekilde niyet eden kişi bunu kasıtlı olarak söylememişse namazı bozulmaz.

Sözelimi yanılarak öğle namazını beş rek'at olarak kılmaya niyet eden kişinin, doğru olarak kılması hâlinde namazı sahîh olur. 193 (Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 290-291.)

Nafile Namaz Niyetinin Hükümü Ve Keyfiyeti:

Nafile namaz kılınacağı zaman yapılacak olan niyetin hükümü ve yapılış şekline ilişkin olarak mezheplerin detaylı görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanefiler dediler ki: Nafile namaz ister sünnet olsun ister olmasın, niyet edilirken belirtilmesi şart değildir. Sadece mutlak olarak namaza niyet edilmesi yeterli olur. Ancak sünnet namaz kılınacağı zaman Rasûlullah (s.a.s.)'a uyma açısından, ihtiyat gereği olarak sünnet olduğu belirtilerek namaza niyet edilmesi icâb eder. Yine bunun gibi teravih namazı kılınacağı zaman, teravih namazına niyet etmek; vakit sünneti kılınacağı zaman vakit sünnetine niyet etmek veya geceleyin kılınan namazlar için sünnet olduğu belirtilerek niyet etmek ihtiyat açısından daha uygun olur. Bir kişi bir cemâatin namaz kılmakta olduğunu görür de onların teravih namazını mı, yoksa farz bir namazı mı kıldıklarını bilmezse ve kendisi de onlarla birlikte namaz kılmak dilerse farz namaza niyet etmelidir. Namazdan sonra onların bir farz namaz kıldıkları anlaşılırsa niyeti zaten farza olduğundan ötürü sahîh olur, ama teravih namazını kılmış oldukları anlaşılırsa yine bu niyetle namazı nafile olarak sahîh olur.

Hanbeliler dediler ki: Vakte bağlı sünnetler kılınırken niyet esnasında belirtilmeleri şart değildir. Sözelimi "ikinci namazının sünnetini" veya "öğle namazının sünnetini kılmaya niyet ettim" demek şart değildir. Ama teravih kılarken, "teravih namazını kılmaya niyet ettim" diyerek belirtmek şarttır. Herhangi bir vakte bağlı olmayan mutlak nafile namazlara gelince, bunların niyetleri esnasında belirtilmeleri şart değildir. Sadece mutlak olarak namaza niyet etmek yeterli olur.

Şafililer dediler ki: Nafile namaz, vakte bağlı farz namazlarla birlikte kılınan sünnetler ve kuşluk namazı gibi nafileler olabileceği gibi, belirli bir vakti olmayıp da belirli bir nedenden ötürü kılınan namazlar olabilir. Yağmur duasına çıkılırken kılınan namaz gibi. Veyahut da mutlak olarak nafile şeklinde kılınan namazlar gibi. Eğer kılınacak nafile namaz, belirli bir vakte bağlı ise, veya bir nedenden ötürü kılmıyorsa bunun niyet esnasında belirtilmesi ve sünnetliği kastedilmelidir. Meselâ öğle namazının ilk sünnetini kılacak bir kişi, "öğle namazının ilk sünnetini kılmaya niyet ettim" demeli veya öğle namazının son sünnetini kılacak bir kişi, "öğle namazının son sünnetini kılmaya niyet ettim" demelidir. Yine bu niyet yapılırken iftitah tekbirinin bir bölümüne bitişik olarak yapılması da şarttır. Nafile namaz için yapılan niyette, namazın nâfileliğine niyet etmek zorunlu olmayıp müstehaptır. Kılınacak namaz mutlak bir nafile ise bu durumda mutlak olarak namaza niyet edilmesi yeterli olur. Yalnız bu niyet yapılırken iftitah tekbirinin bir bölümüne bitişik olmalıdır. Nafile namazlar kılınırken niyet esnasında belirtilmeleri veya nâfileliklerine niyet edilmesi gerekli değildir. Belli bir sebepten ötürü kılınan nafile namazlar da bu hususta mutlak nafile namazlar hükmündedir. Tahiyetü'l-mescid namazı da bir sebepten ötürü kılınan nafile namazlardandır. Bunun sebebi de kişinin mescide girmesidir. Ancak mescide girer girmez başka bir namaza başlanacak olursa tahiyetü'l-mescid namazı da kılınmış sayılır.

Malikiler dediler ki: Farz olmayan namazlar üç kısma ayrılır:

1. Vitir namazı, bayram namazları, istiskâ namazı, güneş tutulması (küsûf) namazı gibi müekked sünnetler. Bunlara niyet edilirken belirtilmeleri gerekir. Meselâ vitir namazını kılacak kişi, "niyet ettim vitir namazını kılmaya" veya bayram namazını kılacak olan kişi, "niyet ettim bayram namazını kılmaya" demelidir.

2. Sabah namazında kılınan iki rek'atlık rağibe namazı gibi. Bu namaza niyet edilirken de, "niyet ettim sabahın rağibe namazını kılmaya" demelidir.

3. Vakit namazlarına bağlı ratibe namazlarla, kuşluk namazı, teravîh ve teheccüd namazı gibi mendub namazlar. Bunları kılmaya niyet ederken mutlak olarak namaz kılmaya niyet etmek yeterli olur. Ayrıca niyette belirtilmeleri şart değildir. Zîrâ vakit içerisinde kılınmaları onları zâten belirlemiş olmaktadır. 194 (Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 290-292)

Namaz Niyetinin Vakti:

Mâlikî, Hanefî ve Hanbelî İmamları, namaz niyetinin iftitah tekbirinden az önce yapılması hâlinde de sahih olacağını ittifakla kabul etmişlerdir. Yalnız Şâfiîler bunlara muhalefet ederek demişlerdir ki: Namaz için yapılan niyetin iftitah tekbirine bitişik olması zorunludur. Şöyle ki: Bir kişi niyet ettikten sonra iftitah tekbirini alır da tekbiri bitirinceye kadar niyetini sürdürmezse bunun niyeti bâtlı olur. Bu konuyla ilgili olarak her mezhebin görüşü aşağıda ele alınmıştır.

Hanefiler dediler ki: Aralarına yeme, içme ve namazı bozan konuşma gibi namazla alâkasız bir fasılanın girmemesi şartıyla niyetin iftitah tekbirinden önce yapılması sahîh olur. Ama aralarına namaza doğru yürüme veya abdest alma gibi namazla alâkalı bir fasıla girerse bunun bir zararı olmaz. Meselâ bir kişi öğle namazını kılmaya niyet ettikten sonra abdest almaya başlar da abdestini tamamlar tamamlamaz mescide gidip niyetsiz olarak namaz kılsa bu namazı sahîh olur. Daha önce geçen bahislerde de anlatıldığı gibi niyetten maksat, sırf Allah için namaz kılmayı istemektir ve bu hususta dünyevî işlerden bir şeyi namazın gayesine katmamaktır. Bir kişi bu şekilde niyetini yapıp da araya bir fasıla koymaksızın namaza başlayacak olursa en ideâl şekliyle ibâdetini edâ etmiş olur. Bu sahîh niyet ile namaza başlayan kişi, başka birinin kendisini görmesi hâlinde övülmek kastıyla namazını uzatırsa bu uzatmadan ötürü ayrıca sevâb kazanamaz. Namazı da bâtlı olmaz. Namazın asıl sevabını da kazanır. Çünkü namaza hâlis niyetle başlamış ve sırf Allah rızası için kılmıştır. Bu, bazı Hanefilerin görüşüdür. Anlam olarak bunlar dediler ki: Namaza riya girmez. Bu sözleriyle hâlis niyetin, namazın sıhhati içm yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Hâlis niyetle başladıktan sonra meydana gelen arızî rıyanın namaza bir zararı olmaz. Ancak bu, kötü bir huy ve faydasız bir şeydir. Ki bunda da ittifak vardır. Vaktin girmesinden önce namaza niyet edilmesi sahîh olur mu? Meselâ bir kişi vaktin girmesinden az önce niyet edip abdest alır da dünya kelâmı konuşmaksızın mescide gider, mescidte oturup vaktin girmesiyle namaza başlarsa bu niyeti sahîh olur mu? İmam Âzam'a göre vaktin girmesinden önce yağılan niyet sahîh olabilir. Zîra niyet şarttır. Şart da meşruttan (namazdan) önce yapılabilir. Niyetin namazdan önce yapılması da doğaldır. Şunu da diyelim ki: Hanefî âlimleri, niyetin fasılasız olarak iftitah tekbirine bitştirilmesinin daha fazîletli olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Hanefî mezhebindeki kimselerin buna uyup niyet ile iftitah tekbiri arasına bir fasıla koymamaları gerekir. İhtilâfî ortadan kaldırmak için en iyisi de budur.

Hanbeliler dediler ki: Niyetin iftitah tekbirinden az önce yapılması, şayet vakit girmiş ise sahîh olur. Nitekim Ebû Hanîfe'den de bu yolda bir görüş nakledilmiştir. Bir kişi, vakti girmeden önce namaza niyet ederse niyeti sahîh olmaz. Çünkü niyetin vakit içinde yapılması şarttır. Vakit içinde yapılan niyet,

namazdan az önce de olsa sahîh olur. Hanefiler de bu görüştedirler. Ancak Hanbelîler derler ki: Niyetle iftitah tekbiri arasına namazla ilgisi olmayan bir söz konulacak olursa niyet bozulmuş olmaz. Sözelimi bir kişi namaza niyet eder de, namaza başlamadan dünya kelâmı konuşup ondan sonra iftitah tekbirini alacak olursa kıldığı namaz sahîh olur. Ancak niyetin vaktin girmesinden sonra yapılması şarttır. Çünkü bazıları niyetin rükün olduğunu iddia etmektedirler. Bu muhalefete düşmemek için vaktin girmesinden sonra niyet etmek gerekli olmaktadır. Yalnız şunu da belirtmek gerekir ki; bu mezhebe göre, niyetin iftitah tekbirine bitştirilmesi daha fazîletlidir. Hanefiler de bu görüştedirler.

Malikiler dediler ki: Niyetin örfe göre iftitah tekbirinden az önce yapılması niyetin sıhhatine zarar vermez. Meselâ bir kişi, mescide yakın bir yerde namaza niyet eder de mescide girdikten sonra yeniden niyet etmeyi unutup tekbir alırsa kıldığı namaz sahîh olur. Bazı

Mâlikîler derler ki: Niyetin iftitah tekbirinden önce yapılması mutlak olarak sahîh olmaz. Bu durumda kılman namaz da bâtlı olur. Ancak bunların en kuvvetli görüşleri birinci görüştür. Yine Mâlikîler, niyetin örfe göre namazdan uzun bir zaman önce yapılması hâlinde bâtlı olacağı hususunda görüş birliği etmişlerdir. Bu ihtilâf; niyetin iftitah tekbirine bitştirilmesinin Mâlikîlerce önemli olduğunu, unutmada dışında bir zaruret olmaksızın bunu ihmâl etmenin doğru olmadığını ifade etmek gayesi ile anlatmış bulunuyoruz.

Şafililer dediler ki: Niyetin iftitah tekbirine bitştirilmesi zorunludur. Şöyle ki: Bir kişi, iftitah tekbirinden az önce veya az sonra niyet ederse kıldığı namaz sahîh olmaz. Nitekim bu hususu niyetin keyfiyeti bölümünde, Şâfîlerin görüşleri meyanında anlatmıştık. 195 (Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 292-294.)

İmamın Ve İmama Uyan Kişinin Niyeti:

İmama uyan kişinin namazının sahîh olabilmesi için, namazın başlangıcında İmama uymaya niyet etmesi şarttır. Bir kişi tek başına iftitah tekbirini alıp namaza başlar, bilahare bir İmamın farz kıldırıldığını görürse namazdayken ona uymaya niyet etmesi halinde Hanefî ve Mâlikîlere göre namazı sahîh olmaz. Şafî ve Hanbelîlere gelince onların bu husustaki görüşleri aşağıya alınmıştır.

Şafililer dediler ki: Cuma namazıyla yağmurdan ötürü cem-i takdim yapılan namaz ve iade edilen namazlar dışında bir kişi, namaz kılmakta iken bir İmamı görüp de ona uymaya niyet ederse kıldığı namaz sahîh olur.

Hanbelîler dediler ki: İmama uyan kişinin namazının sahîh olabilmesi için namazın başlangıcında İmama uymaya niyet etmesi şarttır. Ancak mesbuk olan kişi, İmamının selâm vermesinden sonra bir başka mesbûka uymaya niyet edebilir. Ancak bu, cuma namazı dışındaki namazlarda mümkündür. Yine bunun gibi bir mukîm, misafır bir İmama uyararak, namazını kılar da misafır İmam iki rek'atın sonunda selâm verirse, mukîm, geri kalan namazı tamamlarken kendisi gibi mukîm birine tâbi olmaya namaz esnasında niyet edebilir.

İmama gelince, onun İmam olmaya niyet etmesi bazı durumlar dışında şart değildir. Ki bu durumlar da mezheblere göre değişik olmaktadır.

Hanbelîler dediler ki: İmamın, bütün kıldırıldığı namazlarda İmamlığa niyet etmesi şarttır. Bu niyetini de

namazın başlangıcında yapması gerekir. Ancak önce zikretmiş olduğumuz iki durum bundan istisna edilmiştir.

Malikiler dediler ki: Sahîh olması için kılınması zorunlu olan her namazda İmamın İmamlığa niyet etmesi şarttır.

Bu namazlar şunlardır:

1. Cuma namazı.
2. Yağmurlu gecelerde cem-i takdim ile kılınan yatsı ve akşam namazları.
3. Korku namazı.
4. İstihlâf namazı.

196 (İstihlâf, namaz içinde abdesti bozulan bir İmamın kendi yerine cemaattan birini geçirip İmam yapmasıdır.)

Cuma namazını kıldırmakta olan İmam, İmamlığa niyet etmezse hem kendisinin, hem kendisine uyan cemâatin namazı bâtlı olur. Cem-i takdim olarak kılınan namazlarda İmam, İmamlığa niyet etmezse ikinci namaz bâtlı olur. Korku namazını kıldırmakta olan İmam, İmamlığa niyet etmezse, İmama uymuş olan birinci grubun namazı bâtlı olur. Çünkü bu grup, ayrılma yeri olmayan bir yerde İmamdan ayrılmıştır. İmamın ve ikinci grubun namazı sahîh olur. İstihlâf namazına gelince, eğer İmamın yerine geçip namaz kıldıran kişi, İmamlığa niyet etmişse kendisinin ve cemâatin namazı sahîh olur. Ama İmamlığa niyet etmemişse kendisinin namazı sahîh, cemâatinki ise bâtlı olur,

Hanefiler dediler ki: Sadece bir tek durumda İmamlığa niyet etmek gereklidir. Bu da kişinin, kadınlara namaz kıldıracağı zaman İmamlığa niyet etmesidir. Kadınların cemâat olarak kendisine uymalarının sahîh olması için bu kişinin İmamlığa niyet etmesi şarttır. İmamlığa niyet etmediği takdirde muhazaât nedeniyle namaz bozulur.

Şafililer dediler ki: İmamın dört durumda İmamlığa niyet etmesi vâcibdir:

1. Cuma namazını kıldıran kişinin İmamlığa niyet etmesi gerekir.
2. Yağmur nedeniyle ikindinin öğle ile birlikte, yatsının da akşamla birlikte cem-i takdim yapılarak kıldırılması hâlinde İmamın, bu şekilde kılınan namazların sadece ikincisinde İmamlığa niyet etmesi zorunludur. Birinci namazda İmamlığa niyet etmesi zorunlu değildir. Çünkü bu namaz zaten vaktinde kılınmaktadır.
3. Vakit içerisinde cemâatle iade edilen bir namazı kıldıran kişinin İmamlığa niyet etmesi şarttır.
4. Cemâatle kılınması adanan namazı kıldıran kişinin, günahattan kurtulmak için İmamlığa niyet etmesi vâcibdir. Bu son durumdaki namazı kıldıran kişi, İmamlığa niyet etmese bile namaz sahîh olur.

Ancak yeniden niyet edilerek cemâatle iade edilinceye kadar günahkâr kalmakta devam eder. 197 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 294-295.)

2. İftitah Tekbiri

Bu tekbir, üç mezheb İmamına göre namazın farzlarından biridir. Hanefilerse bunun farz değil de şart olduğunu söylemişlerdir. Her halükârda iftitah tekbiri alınmaksızın kılınan namazın sahîh olmayacağı

hususunda bütün mezhepler ittifak etmişlerdir. Bilindiği gibi, şart da farz gibi yapılması zorunlu olan hususlardandır. Hanefîlerin buna ilişkin görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanefîler dediler ki: Sahîh olan kavle göre iftitah tekbiri, namazın rükünlerinden olmayıp sadece sıhhat şartlarından biridir. Namaz için şart olan temizlik ve setr-i avret gibi şartların iftitah tekbiri için de gerekli olduğunu söyleyenler bulunmaktadır. Eğer iftitah tekbiri kendi başına bir şart olmuş olsaydı ayrıca bu şartların da kendisi için gerekli olduğu söylenemezdi. Şu hâlde iftitah tekbiri, bu görüşte olanlara göre namazın rükünüdür. Namaza niyetin şart olduğunu ileri sürenlere göre abdestsiz kişinin veya avreti açık kişinin niyet etmesi sahîh olmaktadır. Bu iddialara şöyle cevâb verebiliriz: İftitah tekbiri, namazın rükünlerinden biri olan kıyâm'a bitişiktir. Bu nedenle de namaz için gerekli olan temizlik ve benzeri şartlar, iftitah tekbiri için de gerekli olmaktadır. Aslında bu anlatılanlar, fıkıh felsefesinden ibaret olup ilim talebelerinden başkalarına fayda sağlamaz. İlim talebeleriye bu fikhî felsefenin temeli üzerine fikhî hükümleri kurma imkânını elde edeceklerinden bunun onlara yararlı olacağı şüphesizdir. Yoksa avam tabakasından olan kimselere, iftitah tekbiri bütün mezheplerin ittifakıyla namaz için gerekli olan bir husustur, demekle yetinebiliriz. 198 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 296.)

Tanımı:

İftitah tekbiri alındıktan sonra kişi namaz içine girmiş olmaktadır. Ki bundan sonra namaza zıt bir iş yapması haram olur. denildiğinde kişinin, aşılması haram olan bir sınıra girdiği anlamı ifade edilmek istenir. Namaz kılan kişi bu tekbiri aldıktan sonra namazdan başka işleri yapamaz. Yapması haram olur. Bu sebepten ötürü bu tekbire ihram, taharrüm veya tahrîm tekbiri de denilir. Üç mezheb İmamı görüş birliği ederek demişlerdir ki: Namaz kılan kişi, İftitah tekbirini alacağı zaman “Allahü ekber” demelidir. Ki bunun da kendisine özgü bazı şartları vardır. Bunları yakında izah edeceğiz. Yalnız Hanefîler, üç mezhebe muhalefet ederek demişlerdir ki: İftitah tekbirini bu lâfızla söylemek zorunlu değildir. Onların da iftitah tekbirine ilişkin görüşleri yakında ele alınacaktır. 199 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 296.)

İftitah Tekbirinin Farz Oluş Delili:

Müslümanlar, namazı Allah'ın adıyla başlatmanın zorunlu olduğu hususunda icmâ' etmişlerdir. Allah'ın adı anılmaksızın başlatılan namaz sahîh olmaz. Bu icmâ'ı destekleyen birçok sahîh hadisler mevcûddur. Örnek olarak Ebû Dâvûd.Tirmîzî ve İbn Mâce'nin rivayet etmiş oldukları şu hadisi zikredebiliriz ki bu konudaki en sahîh ve en vecîz olan hadîs budur:

“Namazın anahtarı temizleyici şeydir. Tahrîmi (başka işleri yapmaktan men edeni) tekbirdir. Tahlili (başka işleri yapmayı helâl kılanı) ise selâm vermektir.” 200 (Ebû Davud, Taharet, Bâb: 31; İbn Mâce, Taharet, Bâb: 54.)

Bazıları iftitah tekbirinin farzlığına şu âyeti delil olarak ileri sürmüşlerdir:

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Rabbini tekbir et (yücelt).” 201 (Müddessir: 74/3.)

Bu âyet-ı kerîme'den şu şekilde delili! çıkarılmaktadır: “Tekbir et” sözü bir emirdir. Her emir de vücûbu, yine delil zorunluluğu ifade eder. Tekbir getirmek, müslümanların icmâ'ına göre sadece namazda farzdır. Bu da iftitah tekbirinin farzlığına delâlet etmektedir. Her halükârda İslâm âlimlerinden hiçbiri, iftitah tekbirinin namaz için gerekli olduğuna aykırı bir görüş ileri sürmemiştir. Bu tekbir ister farz olsun, ister şart olsun alınmadığı takdirde kılınan namaz sahîh olmaz. 202 (Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 297.)

İftitah Tekbirinin Şekli:

Üç mezheb İmamı, iftitah tekbirinin iki kelimedenden ibaret olduğu hususunda görüş birliği sağlamışlardır. Ki bu iki kelime de özellikle “Allahü Ekber” kelimeleridir. Bu cümleden başkasıyla namaza başlanacak olursa namaz sahîh olmaz. Ne var ki Hanefiler bu hususta üç mezhebe muhalefet etmişlerdir. Onların buna dâir görüşleri aşağıya alınmıştır.

Hanefiler dediler ki: Namaza: “Allahü Ekber” sözüyle başlamak şart değildir. Bu sözle başlamak her ne kadar vâcibse de söylenmediği takdirde namaz bâtlı olmaz. Ancak namaz kılan kişi, bunu söylemediği için günahkâr olur. Bilindiği gibi Hanefilere göre vâcib, farza göre mertebeye daha aşağıdadır. Vacibi terk eden, cehennem azabına müstahak olacak kadar günahkâr olmaz. Ancak Peygamber Efendimizin hesab gününde yapacağı şefaatten yoksun kalır. Ki bu da bir mü'mini suç işlemekten alıkoyma hususunda yeterli bir engeldir.

Böylece de Hanefilerin nazarında “Allahü Ekber” lafzıyla namaza başlamanın, istenilen bir husus olduğu anlaşılmış olmaktadır. Ki zaten diğer mez-heblerce de bu, istenilen bir husustur. Ancak Hanefilerin muhalefeti, bunu söylemeyen namazının bâtlı olmayacağı husûsundadır. Yalnız terk edilmesi, namazın iadesini gerektirir. İade edilmediği takdirde namazın farzlığı, omuzundan düşer. Ancak bundan ötürü müstahak olunacak ceza, cehennem azabı değildir. Hanefilere göre iftitâh esnasında söylenmesi sahîh olan sözler, duayı kapsamayan, sadece bir, tek ve eşsiz olan Allah'ı ululamak anlamını taşıyan kelimeler olmalıdır. Meselâ kişi namaza başlarken “sübhânallah”, “elhamdü lillah”, “lâ ilahe illallah”, “Allahü rahîm” veya “Allahü kerîm” veyahut da bunlara benzer, özellikle Allah'ı ta'zim anlamını ifade eden kelimeleri söyleyecek olursa namazı sahîh olur. Ama bir kişi “estağfirullah” veya “Eüzü bülâh” ya da “Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” diyerek namaza başlayacak olursa namazı sahîh olmaz. Zîrâ bu kelimeler, Allah'ı ululamaktan başka anlamları taşımaktadırlar. Meselâ “estağfirullah” af talebinde bulunma, “Eûzu billah” ise Allah'a sığınma anlamını taşımaktadır. Yine kerîm, rahîm ve benzeri ta'zim ifade eden kelimelerin Allah lafzâ-i celâli ile bir arada söylenmeleri zorunludur. Sadece “kerîm” veya “rahîm” demekle namaza başlayan kimsenin namazı sahîh olmaz. Ama sıfatsız olarak yalnızca Allah'ın zâtına delâlet eden

kelimeleri söyleyerek, meselâ “Allah” veya “Rab” veya “Rahmân” isimlerini söyleyerek namaza başlayan kimsenin namazı Ebû Hanîfeye göre sahîh olur. İmam Ebû Yûsuf ile İmam Muhammed'e göre ise sahîh olmaz. Yukarıda geçen delillere gelince bunlar da bu hususa delâlet etmektedirler. “Rabbini “tekbir” et (yücelt)” 203 âyet-ı kerîmesine gelince bu, özellikle tekbir kelimesini ifade etmektedir. Rabbini ta'zîm et, O'nu yücelt anlamını taşımaktadır. Hadîs-i şerîfte geçen “tekbir” kelimesiyle de özellikle tekbirin vâcib olduğu belirtilmektedir. Zîrâ Rasullullah (s.a.s.) de sürekli olarak bu şekilde tekbir getirirlerdi. Tekbiri hiç bir zaman terkettiği görülmemiştir. Bu anlattıklarımız, Hanefilerin görüşü idi. Bilindiği gibi üç mezheb İmamı, namaza başlarken getirilecek tekbirin, “Allahü Ekber” kelimelerinden ibaret olduğu hususunda görüş birliği etmişlerdir. Zaten delillerden de açıkça bu anlaşılmaktadır. Peygamber (s.a.s.) Efendimiz de, uygulamaları ile bizzat bu görüşü te'yid buyurmuşlardır. 204 (Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhi- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 297-298.)

NOT: Değerli okucular; Ben araştırmalarım da, Abdeste başlarken veya Namaza başlarken Niyet, kalple olur. Bu Niyet, Namaz Abdesti, Gûsül Abdesti, Teyemmüm Abdesti, Farz Namaz, Sünnet Namaz veya Nafîle Namazlarda da aynıdır. Ben konu bölünmesin diye olduğu gibi yazdım. En doğru kaynak, hiç şüphesiz Kur'an ve Sünnet'tir. Bunun dışında alimler ve imamlar hata yapabilirler yani nadiren de olsa görüşlerinde yanlış bilgi verebilirler. Birde, bu temizlik ve namaz bölümlerinde yazmış olduğum Dört Mezhep İmamlarının görüşleri, yazmış olduğum tüm konularda tamamı, İmamlarımızın kendi görüşleri değildir bir kısmı yani kendilerinden sonra gelen, onları takip eden (öğrencilerinin) İmamların görüşleridir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ onlara Rahmet etsin. Bu notu yazmamdaki amaç, yanlış bilgi verip, gerek değerli imamlarımızı gerekse kendimizi zan altında bırakmamak içindir. Sizlere buradan tavsiyem eğer, tüm bu yazmış olduğum konularla alakalı, yanlış olduğunu düşündüğünüz veya bildiğiniz bir şey varsa, onu Kur'an ve Sünnet'ten araştırmanızdır. Allâh Subhânehu ve Teâlâ bize ve Tüm Müslüman kardeşlerimize dinimiz İslâm'ı doğru öğrenmeyi ve hayatımızın her alanında doğru uygulamayı nasib etsin İnşeAllâh. Allâhümme Amin.

Hâtîme:

Hamd âlemlerin rabbi olan Allâh'a mahsustur. Salât ve selâm yaratılmışların en hayırlısı Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Yardım ve başarı, izzet ve şeref Allâh'tandır.

O, her şeyin en iyisini bilendir.

Muvahhid Kullara Selâm Olsun.

Polat Akyol

NOT: KONUNUN DEVAMI VAR

KAYNAKLAR:

- 179 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 275.
- 180 Bakara: 2/142.
- 181 İbrahim: 14/37.
- 182 Bakara: 2/115.
- 183 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 275-277.
- 184 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 277-279.
- 185 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 280.
- 186 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 280-281.
- 187 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 281-283.
- 188 Beyyine: 98/5.
- 189 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 283-285.
- 190 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 285.
- 191 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 286-289.
- 192 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 290.
- 193 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 290-291.
- 194 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 290-292
- 195 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 292-294.
- 196 İstihlâf, namaz içinde abdesti bozulan bir İmamın kendi yerine cemaattan birini geçirip İmam yapmasıdır.
- 197 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 294-295.
- 198 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkıhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 296.

199 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 296.

200 Ebû Davud, Taharet, Bâb: 31; İbn Mâce, Taharet, Bâb: 54.

201 Müddessir: 74/3.

202 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 297.

203 Müddessir: 74/3.

204 Abdurrahman Cezirî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı- I, Çağrı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1993: 297-298.

ÇEVİREN :

Şaban Kurt